

7. Buiten beeld of probleem: jongeren, de gemeente en woningcorporaties

Martijn Koster¹

In de ontmoeting tussen jongeren enerzijds en de gemeente en woningcorporaties anderzijds speelt beeldvorming een belangrijke rol. Dit hoofdstuk laat zien hoe jongeren in sociale woningbouw vaak geen helder beeld hebben van de gemeente en de woningcorporaties. Vervolgens wordt beschreven hoe deze organisaties op hun beurt aandacht besteden aan jeugdigen. Er wordt geconcludeerd dat deze organisaties, die grote invloed hebben op het leven van jongeren en hun toekomst, deze groep niet altijd goed in beeld hebben. Ten slotte wordt stilgestaan bij het risico dat categorieën die in beleid rondom jongeren worden gehanteerd kunnen bijdragen aan het bezien van 'de jongere' als probleem.

Een gebiedsmanager van de woningcorporatie vertelt een journalist over de herstructureringsplannen voor de Utrechtse wijk Overvecht. Ze vertelt dat een aantal onderdoorgangen zijn afgesloten. "Daar zaten veel hangjongeren en was er overlast. We hebben de ruimtes aan de buurt beschikbaar gesteld en nu zijn er onder meer een speelparadijs, fietsenmaker en is er huiswerkbegeleiding." (Algemeen Dagblad/ Utrechts Nieuwsblad, 08/12/2010).

In achterstandswijken zijn allerlei organisaties met publieke taken actief, meer dan in andere wijken. Er valt te denken aan zorg- en welzijnsorganisaties, scholen, politie, woningcorporaties, kerken, moskeeën en de gemeente. Deze organisaties zijn van grote invloed op wat er gebeurt in de wijk. Een deel van deze organisaties heeft specifiek oog voor jongeren, denk aan de scholen en het jongerenwerk van zorg- en welzijnsorganisaties. Andere organisaties hebben geen specifieke aandacht voor deze groep, hoewel hun activiteiten – vaak indirect – grote gevolgen hebben voor jongeren. In dit hoofdstuk wordt aandacht besteed aan twee organisaties met grote invloed op het leven in een achterstandswijk: de gemeente en de woningcorporatie.² Zeker wanneer de wijk, zoals veel achterstandswijken tegenwoordig, te maken krijgt met sloop, nieuwbouw en grondige renovatie, zijn deze organisaties van groot belang voor wat er met de wijk en haar inwoners gebeurt.

Dit hoofdstuk is gebaseerd op onderzoek uitgevoerd in twee subwijken³ van Overvecht, Utrecht, in 2009 en 2010, onder jongeren van 15 tot en met 17 jaar, medewerkers van verschillende betrokken organisaties en hun beleidsdocumenten (Koster en Mulderij, 2011). De subwijken bevinden zich in een proces van herstructurering. Een deel van de geïnterviewde jongeren woont of woonde tot voor kort in flats die gesloopt of grondig gerenoveerd gaan worden.

- 1 Martijn Koster is docent en onderzoeker bij het Departement voor Bestuurs- en Organiseringswetenschap, Universiteit Utrecht.
- 2 Dit onderzoek heeft zich gericht op Mitros, eigenaar van verreweg de meeste sociale huurwoningen in de bestudeerde subwijken van Overvecht.
- 3 Wolga- en Donaudreef en omgeving en Taag- en Rubicondreef en omgeving.

Beelden die jongeren hebben van organisaties

Wat weten en vinden jongeren van publieke organisaties? De gemeente (of, op wijkniveau, het wijkbureau), geniet onder de geïnterviewde jongeren in Overvecht weinig bekendheid. Op de vraag wat de gemeente doet, in het algemeen of voor hen, weten de meesten geen antwoord. Het speelt zich af buiten hun belevingswereld. De bekendheid die er is, is gerelateerd aan diensten waar jongeren rechtstreeks mee te maken hebben, zoals de U-pas, een pas voor gezinnen met lage inkomens die korting geeft op sport en culturele activiteiten en diensten. Faiza zegt hierover: “Je krijgt van de gemeente een U-pas, dat is een voordeel. Goed dat ze toch aan je denken.” Verder wordt de gemeente in verband gebracht of gelijk geschaard met andere overheidsorganen. Faiza vervolgt dat de gemeente ‘zorgt voor de uitkering. Allebei mijn ouders werken niet. De gemeente geeft ons de gelegenheid om van het geld te leven en behoeftes te kunnen kopen.’

Sommige jongeren uiten kritiek. Aissa zegt over de gemeente: “Die doet eigenlijk niet zoveel voor de problemen hier in Overvecht, vind ik. Ze doen er wel wat voor, maar je ziet geen resultaat, geen effect... Als één plan niet lukt, gaan ze er gelijk mee stoppen, terwijl ze door moeten zetten om het probleem op te lossen.” De woningcorporaties zijn vaak in eerste instantie onbekend bij jongeren. Wanneer hun verteld wordt dat het de ‘baas van de flat’ is, weten ze vaak wel waarover het gaat. Voor sommigen is de woningcorporatie hetzelfde als de gemeente. “Het heeft iets met de gemeente te maken”, meent Souad.

Aissa denkt dat ze de huur aan de gemeente betalen: “Uiteindelijk gaat het toch allemaal naar de gemeente, of niet?” Aziz denkt dat de huur wordt betaald ‘aan de belasting.’

Een deel van de jongeren weet dat je huur betaalt aan de woningcorporaties. Ze kennen de woningcorporaties vooral door de post die hun ouders ontvangen en de monteurs die werkzaamheden in huis uitvoeren. De jongeren krijgen vaak de ‘brieven’, zoals ze de post noemen, zelf in de hand, aangezien ze deze voorlezen aan hun ouders, indien die dat zelf niet kunnen. Mohammed weet dat ze huur betalen aan de woningcorporatie, want: “Soms komen brieven en dan lees ik, huur betalen.” Als Mariam wordt gevraagd hoe ze de woningcorporatie kent, antwoordt ze: “Van de brieven die we krijgen.”

De monteurs zijn, in ieder geval richting de jongeren, duidelijk het visitekaartje van de woningcorporatie. Nora zegt: “Ze knappen toch de flats op?” De meeste jongeren zijn positief over hun diensten. Verschillende jongeren ervaren de geleverde diensten als een ‘cadeau’, zoals Aziz: “Ze hadden gratis een cadeau aangeboden, laat ik het zo zeggen. Ze hadden de douche veranderd en de wc hebben ze verbouwd en de keuken.” Mohammed zegt: “Als een raam stuk is, komen ze binnen vijf minuten het raam maken... Dat is gewoon goed.” Farid is het met hem eens: “Ik vind ze wel goed bezig. Als er wat gebeurt, zijn ze ter plekke. Je belt en ze maken een afspraak met je, en dan staan ze voor de deur... We hadden vaak problemen met de voordeur van de hal. Die ging heel vaak niet open. Als je van boven de deur open wou doen, dat hij dan niet open ging. Dat hebben ze toen gemaakt.”

Naast lof wordt er veel kritiek geleverd op de woningcorporaties. Deze hangt vooral samen met kritiek omtrent de herstructurering van de wijk. Vooral onder jongeren die zelf verhuisd zijn of binnenkort moeten verhuizen vanwege herstructurering, roept de woningcorporatie negatieve associaties op.

Zij nemen de woningcorporatie de gedwongen verhuizing en de lange onzekerheid kwalijk. Safia wil duidelijkheid: “Ze moeten duidelijkheid laten zien aan de bewoners... Wat er gaat gebeuren, wanneer het gaat gebeuren. Al is het maar dat ze het ongeveer laten weten, wanneer het ongeveer gaat gebeuren... Nu weet je het niet. Is het over vijf jaar of volgend jaar?” Fadila wil dat de woningcorporatie de onduidelijkheid wegneemt. “Want het is nu echt niet goed hoor. Wij hebben er echt last van.”

Selma wil dat de woningcorporatie ‘niet altijd hetzelfde in hun brief zet, maar gewoon wanneer is het, of wanneer kán het zijn... Echt met dat soort info, dat ze daar echt iets specifiek in zijn... Iedereen weet heel weinig daarvan, en iedereen zit daarover te stressen van “Wanneer gaat het gebeuren? Nu?”... Want ja, hoe eerder je het weet, hoe makkelijker het dan voor je is. Niet dat je op het laatste moment nog een ander huis moet zoeken en dat soort dingen.’

Beelden die organisaties hebben van jongeren

Hoe wordt er in deze organisaties tegen jongeren aan gekeken? Is er aandacht voor jongeren? Als er aandacht is voor jongeren, worden ze dan, zoals deze zelf aangeven (zie hoofdstuk 2), over één kam geschoren als probleemcategorie?

De woningcorporaties en de gemeente – zowel op centraal niveau als op wijkniveau – hebben specifiek aandacht voor kinderen tot 12 jaar en hun ouders. De wijkactieplannen 2008-2009 en 2010-2011 (gemeente Utrecht 2008, 2010) zijn opgebouwd rondom een aantal speerpunten, waarvan het vergroten van kansen voor kinderen tot 12 jaar en hun ouders er één is. Dit uit zich in speelmogelijkheden op straat, opvoedingsondersteuning en het versterken van de Brede School, in het bijzonder het wegwerken van onderwijsachterstanden. Voor de toekomst van de wijk wordt de aanpak van deze kinderen als cruciaal gezien. Deze visie is mede ontstaan door toegenomen overlast van kinderen onder de 12 jaar (gemeente Utrecht 2008, BVR 2007). Deze aanpak gebeurt in samenwerking met zorg- en welzijnsorganisaties. Voor de woningcorporatie is de jeugd boven de 12 jaar niet duidelijk in beeld. Er wordt meer ingezet op een benadering van het gezin als geheel, waarbij de ouders aanspreekpunt zijn.⁴ Ook bij de gemeente is de aandacht voor de groep jongeren ouder dan 12 jaar minder expliciet.⁵ Dit neemt niet weg dat er van alles voor hen wordt georganiseerd in de wijk, zoals activiteiten in buurthuizen, rondom digitale communicatie en muziek (Ucee-station) en buurttheater (Stut). Ook zijn er verschillende participatiegroepen van jongeren. Vrijwel al dergelijke activiteiten worden gesubsidieerd door de gemeente. Zij ondersteunt jongerenactiviteiten en is deels preventief betrokken op jongeren met het doel de veiligheid in de wijk te waarborgen.

Voor het Wijkbureau Overvecht is de aandacht voor jongeren onderdeel van zijn bestuurlijke opdracht gericht op veiligheid en leefbaarheid. Er zijn twee aandachtspunten. Ten eerste is er het repressieve deel, waarbij politie en straatcoaches optreden en bijvoorbeeld gebiedsverboden of samscholingsverboden voor jongeren worden ingesteld. Ten tweede gaat het om het creëren van een aanbod aan activiteiten voor jongeren. Voor een groot deel verloopt dit via de buurthuizen in de wijk, maar ook voetbalvelden, zoals Crujff courts en playgrounds van de Richard Krajicek Founda-

4 Bron: interview met medewerkers.

5 Bron: beleidsdocumenten en interviews met medewerkers.

tion horen daar bij (Vermeulen et al. 2010; zie ook hoofdstuk 10). De woningcorporaties zijn betrokken bij deze plannen, zowel inhoudelijk als financieel. Soms wordt, indien nodig, de fysieke structuur van de wijk aangepakt om jongerenoverlast tegen te gaan, zoals een paar jaar geleden bij het dichtmaken van onderdoorgangen van flats.

De categorisering van jongeren als probleem komt veelvuldig voor binnen betrokken organisaties in achterstandswijken. Dat er jongeren zijn die voor problemen zorgen is een feit. Negatieve associaties in het beleid kunnen echter maatgevend worden voor beelden die binnen organisaties bestaan van deze jongeren. Het risico is aanwezig dat het beeld de overhand krijgt dat 'de jongere' zorgt voor problemen. In Overvecht is een aantal jaar geleden geconstateerd dat dertig procent van de jongeren tot de categorie 'risicjongeren' behoort (gemeente Utrecht 2006). Dit betekent dat ruwweg een derde deel van de jongeren als probleem wordt gezien. De Utrechtse Wijkenmonitor 2009 presenteert jongeren ook als problematisch: het thema 'ervaren veiligheid' in de wijk valt uiteen in 'onveilig gevoel in de buurt' en 'overlast van jongeren' (gemeente Utrecht 2009:49). Ook het feit dat activiteiten en projecten voor jongeren in de wijk deels worden gefinancierd uit portefeuilles als veiligheid en criminaliteitspreventie, wijst op de associatie die gemakkelijk kan worden gelegd tussen jongeren en problemen. Door deze manier van categoriseren is het risico aanwezig dat een signaal wordt afgegeven, zowel naar buiten, naar jongeren, als naar binnen, naar de eigen organisatie: onveiligheid en overlast worden veroorzaakt door jongeren. Voor jongerenwerkers in de wijk die de positieve kanten van de jonge generaties willen benadrukken, kan deze categorisering, zoals blijkt uit interviews, contraproductief zijn. Een medewerker van een maatschappelijk project met jongeren in Overvecht, ziet zijn werk vaak als 'tegen de stroom in roeien'. De beeldvorming over jeugdigen in de publieke opinie, maar ook binnen betrokken organisaties, zo meent hij, vormt een obstakel dat overwonnen moet worden.⁶ Deze beeldvorming kan worden versterkt door binnen het beleid gehanteerde categorieën.

Conclusies

In achterstandswijken zijn verschillende organisaties actief. Veel daarvan zijn van grote invloed op het leven van jongeren in de wijk. Zo zijn de gemeente en woningcorporaties verantwoordelijk voor, onder andere, leefbaarheid, woningen, voorzieningen en herstructurering van de wijk. De hieraan gekoppelde plannen hebben grote consequenties voor jongeren. Zeker de herstructurering beïnvloedt hun levens en hun toekomst, aangezien velen moeten verhuizen.

De gemeente en woningcorporaties zijn relatief onbekend onder jongeren. Datgene wat ze weten heeft te maken met zaken die zich binnen hun belevingswereld afspelen. Zo kennen ze de woningcorporaties vooral vanwege de monteurs die reparaties in huis uitvoeren en vanwege de geplande sloop of renovatie van hun huis, waardoor ze moeten verhuizen.

Binnen organisaties lijkt het risico aanwezig dat beelden van jongeren beïnvloed worden door een directe koppeling tussen hen en problemen. Bij de gemeente, maar ook bij andere organisaties, worden jongeren in het beleid regelmatig gecategoriseerd als probleem. Andere organisaties waar-

⁶ Bron: interview met medewerker.

van het beleid grote consequenties heeft voor jongeren, zoals woningcorporaties, besteden relatief weinig aandacht aan deze groep.

Aanbevelingen:

- ✓ Hoewel de gemeente en de woningcorporaties grote invloed uitoefenen op het leven van jongeren, hebben ze elkaar niet altijd goed in beeld. Wederzijds contact kan worden verbeterd als gemeenten en corporaties zich duidelijker richting jongeren profileren tijdens buurtactiviteiten of in leerprojecten op scholen. Gedacht kan worden aan het bouwen van een maquette van 'de ideale' wijk of het maken van een gps-rondleiding door de wijk (zoals voor dit onderzoek gedaan), gesponsord met materialen van de gemeente of woningcorporatie.
- ✓ Dit onderzoek draagt bij aan het ontwikkelen van een evenwichtiger beeld van jongeren in achterstandswijken. Het is belangrijk dat gemeenten en woningcorporaties een evenwichtig beeld hebben, alvorens over te gaan tot interventies die consequenties hebben voor deze groep. Probeer het, toch nog vaak aanwezige, negatieve beeld van 'de jongere' af te schudden. Ditzelfde geldt voor andere organisaties die direct of indirect met jongeren in achterstandswijken te maken hebben.
- ✓ Gemeenten worden erop gewezen dat het gebruik van bepaalde administratieve labels en portefeuilles waaronder jongeren vallen een risico van negatieve beeldvorming met zich meebrengt. Indien aandacht voor jongeren steeds gekoppeld wordt aan veiligheid of criminaliteitspreventie, verhoogt dit het risico dat ze als groep worden gecategoriseerd als probleem. Een wijziging van labels en portefeuilles valt daarom te overwegen.

Referenties

- BVR (2007) *Overvecht Spoort! Gebiedsplan voor de vernieuwing van Spoorzone Overvecht 2007 – 2015*. Rotterdam: BVR adviseurs.
- Gemeente Utrecht (2006) *Doel mee in Overvecht*. Utrecht: Gemeente Utrecht.
- Gemeente Utrecht (2008) *Wijkactieplannen 2008-2009*. Utrecht: Gemeente Utrecht.
- Gemeente Utrecht (2009) *Wijkenmonitor 2009*. [www.utrecht.nl/images/Secretarie/Bestuursinformatie/Publicaties2009/pdf/wijkenmonitor2009.pdf]
- Gemeente Utrecht (2010) *Wijkactieplannen 2010-2011*. Utrecht: Gemeente Utrecht.
- Koster, M. en K.J. Mulderij (2011) *Gezellig en gewend: jongeren over wonen en de toekomst in een herstructureringswijk*. Amsterdam: SWP Publishers.
- Vermeulen, J., P. Verweel en E. van Veen (2010) *De Richard Krajicek Foundation maakt het verschil in de buurt*. Utrecht: RKF/USBO Universiteit Utrecht.